

EVIDENSBASERAD PRAKTIK

Rapport från Forum Carpe
Stockholms län

Januari-December 2015

*inom området stöd
till personer med
funktionsnedsättning*

Bakgrund

I överenskommelsen mellan staten och Sveriges Kommuner och Landstinget (SKL) (Stöd till en evidensbaserad praktik för god kvalitet inom socialtjänsten, januari 2015) har man enats om att under 2015 ge fortsatt stöd till utvecklingsarbete inom verksamhetsområdet stöd till personer med funktionsnedsättning.

Arbetet fortsätter i linje med överenskommelsen för 2013 samt 2014 och har som målsättning en långsiktig och stabil utveckling av en evidensbaserad praktik inom socialtjänsten.

2012 genomfördes en kartläggning kring utvecklingsbehov inom området stöd till personer med funktionsnedsättning av SKL. 2013 beviljades medel för att arbeta kring tre prioriterade områden. De områdena är förstärkt delaktighet och inflytande för barn och unga med funktionsnedsättning, förstärkt brukarmedverkan samt initiera, genomföra och utveckla systematisk uppföljning.

Rapport från Forum Carpe 2015

Projekt Carpe startade som ett ESF-finansierat projekt 2009 och hade som mål att arbeta med verksamhets- och kompetensutveckling för medarbetare inom funktionshinderområdet. När projekt Carpe avslutades 2012 enades 24 kommuner i länet att man ville fortsätta satsa på området och Forum Carpe startades. Forum Carpe ägs av de deltagande kommunerna, i dagsläget av alla 26 kommuner i länet (25 kommuner och Stockholms stads 14 stadsdelsförvaltningar). Forum Carpe har en styrgrupp där representanter för nio kommuner finns med. Ordförande och administrativt ansvariga är Stockholms stad. Parallellt med Forum Carpe bedrevs fram till sommaren 2014 ytterligare ett ESF-finansierat projekt, projekt Carpe 2. Projektets övergripande mål var att personer med funktionsnedsättning ska få stöd och service av medarbetare som har rätt kompetens för sina arbetsuppgifter och ett särskilt fokus och särskilda mål fanns kring lärande och vardagsutveckling.

2013 fick Forum Carpe i uppdrag av Kommunförbundet Stockholms län att arbeta med satsningen kring en evidensbaserad praktik (EBP) inom området stöd till personer med funktionsnedsättning och blev därmed en ny del av strukturen kring EBP i Stockholms län.

Forum Carpe arbetar med alla tre områdena i utvecklingsarbetet, det vill säga:

- Förstärkt delaktighet och inflytande för barn och unga med funktionsnedsättning.
- Förstärkt brukarmedverkan
- Initiera, genomföra och utveckla systematisk uppföljning.

Rapporten är skriven utifrån SKL:s mall för rapportering av satsningen, de kursiva rubrikerna är ur mallen. De övriga rubrikerna är satta för att förenkla läsningen.

A. VERKSAMHETEN

I. Mål och delmål

a) Vilka mål/delmål är uppsatta för det regionala utvecklingsarbetet?

Det som formulerades inför uppdraget 2013 var att utvecklingsarbetet skulle ske på ett gränsoverskridande sätt mellan både beställare och utförare och mellan huvudmän. En nulägesbeskrivning skulle göras som kunde ligga till grund för ett fortsatt utvecklingsarbete i Stockholms län och en målsättning handlade om ökad medvetenhet hos chefer och nyckelpersoner om vilken kunskap som behövs inom området.

Ett antal aktiviteter var också formulerade för att nå målen kring de tre prioriterade områdena. Kring förstärkt delaktighet och inflytande för barn och unga med funktionsnedsättning var de följande:

- Kartläggning av hur arbetet bedrivs i kommuner och SLL
- Påbörja en kartläggning av vilken forskning och material som finns inom området
- Genomföra workshops och seminarier utifrån i samverkan med Socialstyrelsen, Handisam och FoU Södertörn. Utgångspunkter är bl.a. Socialstyrelsens handböcker "Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning" och "Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning – Handbok för rättstillämpning och utförande av LSS insatser" genomföra workshops samt Handisams material "Lyssna på oss" och FoU Södertörns rapport "Barnperspektiv i LSS-akter En aktgranskning".
- Fortsätta samverkan med berörda organisationer och brukarorganisationer
- Genomföra kompetensutveckling
- Sprida goda exempel och lära av och med varandra

Kring förstärkt brukarmedverkan var det följande:

- Kartläggning av hur arbetet bedrivs i kommuner och SLL
- Påbörja en kartläggning av vilken forskning och material som finns inom området
- Följa FOU nu:s studie "Barriärer till självständighet för personer med funktionsnedsättning" för att sprida den kunskap som kommer fram
- Genomföra workshops och seminarier med utgångspunkt i Socialstyrelsens vägledning för brukarmedverkan
- Ha en samverkan med Handisam, som både har en stor kompetens inom området och som har uppdrag att arbeta med dessa frågor på en nationell nivå
- Genomföra kompetensutveckling
- Sprida goda exempel och lära av och med varandra

Kring området initiera, genomföra och utveckla systematisk uppföljning var det följande:

- Genomföra en omvärldsanalys och en kartläggning av vad som pågår i Stockholms län gällande systematisk uppföljning och kvalitetssäkring inom socialtjänsten och där tillhörande arbete hälso- och sjukvård t.ex. habiliteringen.

Längre fram i rapporten beskrivs delar av vad som gjorts kring de tre prioriterade områdena men övergripande kan konstateras att arbetet gått i linje med de formulerade målen och aktiviteterna och är genomförda från satsningens start och fram till idag. Vad som inte gjorts inom ramen för det regionala arbetet är en kartläggning av vilken forskning och material som finns på området delaktighet och inflytande för barn och unga med funktionsnedsättning samt brukarinflytande. Detta har dock varit en prioriterad fråga inom det nationella nätverket och den nationella samordningen att området stöd till personer med funktionsnedsättning ska få till-

gång till en nationell samordning och plats för forskning och material för utveckling inom området. Att i takt med att området går mot en praktik som har sin bas i en lärandekultur och blir kunskapsbaserad ska också tillgången och tillgängligheten kring kunskap utvecklas nationellt. Genom Kunskapsguiden.se en webbaserad plats utgiven av Socialstyrelsen i samverkan med bland annat SKL, kan man idag hitta kunskap, material och vissa för uppdraget och området relevanta webbutbildningar.

Det finns i dagsläget på Kunskapsguiden.se ingen särskild plats för området stöd till personer med funktionsnedsättning. En dialog har förts inom den nationella samordningen kring avvägningen mellan vikten av att ett funktionshinderperspektiv ska genomsyra tvärsektoriellt och vikten av att området fortfarande behöver synliggöras genom att särskilt belysas.

När det gäller att ”genomföra en omvärldsanalys och en kartläggning av vad som pågår i Stockholms län gällande systematisk uppföljning och kvalitetssäkring inom socialtjänsten och där till hörande arbete hälso- och sjukvård t.ex. habiliteringen” så ingick frågeställningar för att fånga en nulägesbeskrivning inom verksamhetsområdet i en kartläggning som inledde arbetet 2013. En kartläggning som visar att det är det område där det råder mycket osäkerhet och där kunskap om systematisk uppföljning behövs. En samverkan finns med habiliteringen både kring kompetensutveckling och i Forum Carpes regionala strategiråd men någon nulägesanalys är inte gjord där.

b) Vilka mål/delmål har uppnåtts? Beskriv ert arbete och era aktiviteter inom de områden ni arbetar med:

Som beskrevs inledningsvis så arbetar regionen med alla tre prioriterade områden det vill säga, förstärkt delaktighet och inflytande för barn och unga med funktionsnedsättning, förstärkt brukarmedverkan och initiera, genomföra och utveckla systematisk uppföljning. Nedan följer ett urval av aktiviteter som genomförts och urvalet är gjort för att ge en bild av olika typer av aktiviteter (föreläsningar, workshops, praktikerexempel och arbetsgrupper) och olika aktörer som medverkat från praktiken, myndigheter och forskning. I rapporten nämns inte alla praktiker från länets kommuner som medverkat men deras medverkan har varit en viktig faktor för att nå målsättningar. En sammanställning av alla genomförda aktiviteter under 2015 finns i Bilaga 1.

Förstärkt delaktighet och inflytande för barn och unga med funktionsnedsättning

Bakgrund

Förstärkt delaktighet och inflytande för barn och unga med funktionsnedsättning är ett område där kompetensutveckling och dialog behövs för att leva upp till lagstiftning, nationella styrdokument och barnkonvention. Det handlar om förstärkt delaktighet och inflytande för barn i hela processen från första mötet vid ansökan, utredning och till genomförande och vid uppföljning av en insats. Barn med funktionsnedsättning behöver även synliggöras inom andra verksamhetsområden för att de ska få tillgång till rätt stöd och bemötande.

Inom det nationella EBP-nätverket inom verksamhetsområdet stöd till personer med funktionsnedsättning har en arbetsgrupp bildats kring barn och unga med funktionsnedsättning. En utvecklingsledare från Forum Carpe är med i arbetsgruppen. Den nationella dialogen i gruppen har under året präglats av vikten av att synliggöra barn med funktionsnedsättning i olika sammanhang. Särskilt kan nämnas den nationella satsningen för att utveckla en evidensbaserad praktik i socialtjänsten inom den sociala barn- och ungdomsvården där perspektivet saknas. Arbetsgruppen har därför synliggjort perspektivet i SKL:s handlingsplan (stärkt skydd för barn och unga – handlingsplan för den sociala barn och ungdomsvården) och skapat ett sam-

manfattande dokument (finns som Bilaga 2). Arbetsgruppen har även fått möjlighet att framföra synpunkter och ha dialog med Cecilia Grefve som är nationell samordnare för den sociala barn- och ungdomsvården.

Urval av genomförda aktiviteter kopplat till området för barn och unga

Föreläsning om barns rättigheter och barnens perspektiv

I samverkan med Myndigheten för delaktighet (MFD) genomfördes kompetensutveckling kring barns och ungas delaktighet. De gjorde en presentation av *Barn äger*¹ ett av deras uppdrag samt Shiers modell, en modell att använda i verksamheter för att mäta delaktighet på olika nivåer, som finns med i skriften *Lyssna på oss*². Under dagen deltog även praktiker från Lidingö stad för att beskriva hur de arbetar i praktiken med delaktighet och medbestämmande i korttidsverksamhet för barn och unga.

Workshop för LSS-handläggare/biståndshandläggare

Kristina Engwall, chef och forskningsledare på FoU Södertörn är författare till rapporten *Barnperspektivet i LSS-akter. En aktgranskning* (FoU Södertörn 2013). I samverkan med Kristina har workshops genomförts under året med utgångspunkt från hennes rapport. Aktiviteten har inletts med en introduktion om evidensbaserad praktik (EBP) och därefter innehållit ett arbete med granskning av LSS-akter kopplat till barnperspektivet och en efterföljande dialog. Workshopens syfte har varit att lära mer om hur det går att närma sig en evidensbaserad praktik, få reflektera över sin yrkesroll och att använda egen dokumentation i det systematiska förbättringsarbetet.

Workshop samtalsmatta

För att möjliggöra delaktighet och brukarinflytande för personer med kommunikationssvårigheter och/eller kognitiva funktionsnedsättningar, kan alternativ och kompletterande kommunikation behövas. En metod för det är samtalsmatta och en aktivitet genomfördes i samverkan med praktiker, ett gott exempel, från vårdbolaget Tiohundra, Praktiker beskrev hur de använder metoden och hur de arbetat med implementering. Aktiviteten innebar även en teoretisk genomgång av metoden och praktiska övningar och dialog.

Det utsagda mellan barn och föräldrar i familjer där det finns barn med funktionsnedsättning

I anslutning till internationella barndagen genomfördes en aktivitet kopplat till barn och ungas delaktighet och inflytande i samverkan med Ann-Marie Stenhammar och Lena Nyblom Malmberg. De berättade om deras projekt *Det utsagda mellan barn och föräldrar*³ som syftar till att skapa förutsättningar för en öppen kommunikation mellan barn och föräldrar i familjer där det finns barn med funktionsnedsättning. Även syskonens perspektiv lyftes upp. Föreläsningen innebar även genomgång av metoder, modeller och verktyg för att underlätta samtal med barn. Aktiviteten skedde gränsöverskridande mellan beställare och utförare.

¹ Ett regeringsuppdrag till Handisam (numer Myndigheten för delaktighet) att inhämta åsikter och erfarenheter från barn och unga med funktionsnedsättning som har många myndighetskontakter.

² Ett resultat av regeringsuppdrag till Handisam (numer Myndigheten för delaktighet) i samverkan med Handikappförbunden samt Barnombudsman runt metoder och strategier för barns delaktighet.

³ Handikappförbundens projekt 2014 – 2017 finansierat av Allmänna arvsfonden och i samarbete med Rädda barnen, 1177Vårdguiden, Nationellt Kompetenscentrum för anhöriga samt Region Skåne

Utvecklingsgrupp för handläggare

En utvecklingsgrupp för handläggare har bildats med syfte att arbeta med att förstärka och utveckla barns delaktighet i samband med utredning och uppföljning av insatser med utgångspunkt från Barnkonventionen och relevant lagstiftning som Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och Socialtjänstlag (2001:453) (SoL). Genom samverkan med handläggare från andra kommuner i Stockholms län sprids goda exempel och kan innebära idéer, verktyg, metoder/arbetssätt som kan leda utvecklingsarbetet framåt kring barn- och ungas delaktighet och inflytande i den egna verksamheten. Utvecklingsgruppen får även möjlighet att ta del av nyheter på områden och forskning. Gruppen har inplanerade möten under 2016 och möjlighet att sprida goda exempel i större sammanhang finns i Forum Carpe. Utvecklingsgruppen har bildats utifrån en tidigare arbetsgrupp för handläggare som arbetat med bild/kommunikationsstöd för handläggare, de har bland annat arbetat fram ett bildstöd som tydliggör handlägningsprocessen. Detta material kommer att uppdateras, spridas och göras tillgängligt via hemsidan, www.forumcarpe.se

Brukarmedverkan

Bakgrund

I arbetet inom Forum Carpe och inom satsningen har sedan lång tid tillbaka samverkan med intresseorganisationer varit ett arbetssätt. Både som dialogpart och som medverkare i olika aktiviteter. Ofta sker då medverkan av företrädare inom organisationerna och det kommer att fortsätta. Under 2015 har fler personer med egen erfarenhet av stöd genom LSS eller SoL medverkat i olika aktiviteter och också deltagit som kursdeltagare för att bli Vägledare i Delaktighetsmodellen. Vad som då tillförs är erfarenhet och kunskap som annars inte synliggörs och ett nytt perspektiv framkommer. Längre fram i rapporten beskrivs detta mer.

Urval av genomförd kompetensutveckling kopplat till förstärkt brukarmedverkan

Målsättningen med arbetet under hösten 2013 var enligt ansökan att göra en nulägesbeskrivning som kan ligga till grund för ett fortsatt utvecklingsarbete i Stockholms län. Detta gjordes dels genom en webbenkät (resultatet sammanställdes och beskrivs längre fram i rapporten) till utförare och beställare dels genom gruppdiskussioner på flera av Forum Carpes aktiviteter. De årligt återkommande dagarna som har fokus på olika verksamhetsdelar inom området var ett av de forum där goda exempel från praktiken i flera kommuner medverkade. Goda exempel som uppmärksammades i webbenkäten.

Delaktighetsmodellen

Under rubriken kring arbetssätt och metoder beskrivs mer utförligt det arbete som skett kring Delaktighetsmodellen (DMO) så här nämns bara att det regelbundet genomförts träffar för allmän information kring DMO samt kurser och nätverk kring modellen. Ett regionalt nätverk finns för medarbetare och stöd användare (brukare) som utbildat sig till Vägledare i modellen och ett nationellt nätverk finns för de som är utbildade utbildare i landet. Under 2016 bildas även ett regionalt nätverk för utbildade utbildare i länet. Nätverk som har som funktion att värna modellens grundpelare och erbjuda en dialog som kan utveckla arbetet.

Förstärkt brukarmedverkan för *alla*

Delaktighetsmodellen är som sagt *ett* sätt att arbeta men det är en modell som inte möter upp behov hos *alla* i målgruppen inom området stöd till personer med funktionsnedsättning. För personer med t ex grav utvecklingsstörning (intellektuell funktionsnedsättning) är modellen inte tillämpbar. Med detta som bakgrund har det varit viktigt att erbjuda aktiviteter och dialog

även här. Gunnel Winlund⁴ som har djupa kunskaper kring målgruppen har och håller regelbundet tredagarskurser för medarbetare.

Delaktighetsveckan 2015

I mars genomfördes delaktighetsveckan för andra året i rad, då fördjupat fokus sätts på delaktighetsfrågor. Syftet är kunskapsspridning, erfarenhetsutbyten och dialoger kopplat till satsningens prioriterade områden. Veckan skedde i samverkan med intresseorganisationer, praktik och forskning som ur olika perspektiv lyfte ämnen kring temat delaktighet och brukarmedverkan. Teman under veckan var barns rättigheter och barnens perspektiv, delaktighet och inflytande i social dokumentation och uppföljning, delaktighet och inflytande i arbetet med genomförandeplaner, supported education, individuell livslång rehabilitering, vägar till arbete och elevens röst i skolan. Medverkande aktörer var Myndigheten för delaktighet, Lidingö stad, Huddinge kommun, Homsan AB, Trosa kommun, Botkyrka kommun, Ann-Marie Stenhammar, frilansande utredare och skribent i funktionshinderfrågor, Ulla Essén utredare på Socialstyrelsen, Autism- och Aspergerförbundet i samverkan med KTH, Klippanrådgivare, Riksförbundet FUB, Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft, Attention riksförbundet och HSO i Stockholms län.

Den enskildes inflytande över genomförandeplanen

Ett seminarium där hinder och möjligheter för delaktighet har lyfts upp och hur den enskilde får inflytande över genomförandeplanen mot bakgrund av Socialstyrelsens kunskapsstöd ”Delaktighet och inflytande i arbetet med genomförandeplaner”. Det var, Ann-Marie Stenhammar, frilansande utredare och skribent i funktionshindersfrågor och Ulla Essén, utredare på Socialstyrelsen som höll seminariet. Frågor som belystes handlade om varför delaktighet är viktigt? Hur kan vi stötta den enskildes delaktighet? Hur kan vi tänka kring enskildas mål? Hur blir genomförandeplanen ett levande dokument som är meningsfullt för både den enskilde och för personal?

Socialstyrelsens kunskapsstöd riktar sig, i första hand, till utförarverksamheter men dialogen kring viktiga intentioner som delaktighet och inflytande är gränsöverskridande mellan beställare och utförare och seminariet har därför erbjudits till båda målgrupper och till de personer som arbetar verksamhetsövergripande. En fungerande process och samverkan mellan beställare och utförare utgör också grunden för att möjliggöra ökad delaktighet och inflytande för den enskilde.

Systematisk uppföljning

Bakgrund

Det här prioriterade området är på olika sätt svårfångat, behovet är stort kring utveckling samtidigt är det inte alltid klart vad som behövs. Mycket görs men i dialogerna som förs framträder ofta en bild av att den röda tråden i organisationer saknas kring systematisk uppföljning. Vad som också framträder är att det behövs en fördjupad dialog och kompetensutveckling kring analys av vad man samlar in och varför.

⁴ Gunnel Winlund psykolog inom Vuxenhabiliteringen i Växjö är specialist i handikapppsykologi och författare till boken ”Se mig! Hör mig! Förstå mig!”

Urval av genomförda aktiviteter kopplat till området systematisk uppföljning

Regional dialog om delaktighet, inflytande och systematisk uppföljning

Året avslutades med en regional dialog om evidensbaserad praktik där Sirpa Niemi, nationell samordnare EBP, gav en nationell lägesbeskrivning och omvärldsbevakning. Forum Carpe stod för motsvarande lägesbeskrivning på regional nivå. Under dagen ägnades särskilt fokus åt systematisk uppföljning där Mia Ledwith, samordnare SKL, presenterade olika sätt och verktyg att arbeta med systematisk uppföljning.

Under dagen medverkade praktiker från Botkyrka kommun som ett gott exempel och beskrev deras väg mot en evidensbaserad praktik med fokus på systematisk uppföljning och brukardelaktighet. Botkyrka är ett exempel på hur man förankrat arbetet kring brukarmedverkan i organisationen och styrdokument. Vägledare i Delaktighetsmodellen som själva är stödandare från Botkyrka och Haninge kommun medverkade.

För att arbetet med evidensbaserad praktik skall genomsyra hela organisationen krävs att såväl strategisk som operativ chef arbetar systematiskt och att arbetet är förankrat i organisation och styrdokument för att öka exempelvis brukarinflytande. Att nå chefer och nyckelpersoner är en förutsättning för att nå resultat och den här regionala dialogen var ett av dessa tillfällen.

Nätverk för verksamhetsutvecklare

Nätverket innebär att verksamhetsutvecklare eller motsvarande funktion har ett forum för dialog och erfarenhetsutbyte kring det systematiskt förbättringsarbete och evidensbaserad praktik. Ämnen som lyfts upp för dialog har handlat om ledningssystem för det systematiska kvalitetsarbetet. Det har även handlat om hur det går att följa upp, utvärdera och analysera insatserns resultat på ett systematiskt sätt för att använda i förbättringsarbetet.

Andra teman som varit uppe för dialog och erfarenhetsutbyte handlar om ”skydds och begränsningsåtgärder” och hur det går att arbeta evidensbaserad kring detta.

Systematiskt förbättringsarbete att arbeta evidensbaserat i vardagen

En föreläsning kring systematiskt förbättringsarbete har genomförts i samverkan med praktiker från Vårdbolaget Tiohundra AB som innebar en beskrivning av hur de gått tillväga för att närma sig en evidensbaserad praktik. Presentation gjordes av vilka metoder de använt, hur de genomfört och implementerat det systematiska förbättringsarbetet i verksamheten. Aktivitetens målgrupp var i huvudsak chefer, verksamhetsplanerare och nyckelpersoner. Det fanns även tid för dialog om hur mäta, hur åskådliggöra resultat, hur analysera och hur skapa lärande i den egna arbetsgruppen.

- *Har några speciella metoder/ arbetssätt implementerats inom de olika områdena?*

Några metoder/arbetssätt som spridits i olika omfattning kommer här att tas upp men nämnas bör att i genomförandet av olika aktiviteter (föreläsningar, spridning av praktikerexempel och kurser kring olika metoder/arbetssätt) har förhållningssättet varit att en evidensbaserad praktik på området inte handlar om en eller flera metoder/arbetssätt som ska säkra utvecklingen.

Allt har spridits som exempel på flera olika sätt att arbeta på olika nivåer för t ex delaktighet och inflytande och där vikten legat vid en evidensbaserad praktik som ett förhållningssätt där arbetssättet bygger på de tre kunskapskällorna brukare, profession och forskning. Ett förhållningssätt som ska genomsyra verksamhetens arbete i sin helhet. Under den här rubriken återkommer vi till delar av det som redan nämnts som aktiviteter under de prioriterade områdena.

Delaktighetsmodellen

Under 2014 påbörjades inom ramen för satsningen arbetet kring Delaktighetsmodellen (DMO). En modell skapad av FoU Välfärd, Skåne. En modell som utvecklats och implementerats över landet. Modellen beskriver ett arbetssätt som underlättar dialog mellan brukare och personal för att stärka brukares inflytande. Modellen finns bland annat omnämnd i Socialstyrelsens vägledning för brukarinflytande *Att ge ordet och ge plats* (Socialstyrelsen, 2013) och i *Delaktighet och inflytande i arbetet med genomförandeplaner -Kunskapsstöd till verksamheter för personer med funktionsnedsättning* (Socialstyrelsen, 2014). DMO sprids nationellt och utbildarteamet från FoU Välfärd i Skåne har genomfört utbildningar för utbildare i DMO. Det finns i dagsläget 75 utbildade utbildare i 18 län och av dem finns 9 i Stockholms län. I länet har ett flertal kommuner deltagit i kurser för att kunna arbeta utifrån DMO under 2014 och 2015. Kurserna fortsätter under 2016. Idag finns det i regionen 51 utbildade Vägledare i Delaktighetsmodellen.

Under 2015 genomfördes också den första Vägledarkursen för personer som har någon insats beviljad enligt LSS eller SoL. Fyra personer från tre kommuner utbildade sig tillsammans med fyra redan utbildade Vägledare som är medarbetare. Kursen hölls av en kursledare ur projektledningen och en kursledare från en av kommunerna i länet. Kursen skapades i samverkan med deltagarna och innebär ett lärande för både Vägledare och Kursledare. Att utbilda Vägledare som själva är stöd användare (brukare) har i uppföljningsstudien Delaktighetsmodellen – en väg mot empowerment (FoU Välfärd Skriftserie 2014:1) beskrivits som att personer med liknande levnadsförhållanden ger ett värdefullt inifrånperspektiv och kan fungera som förebilder genom att arbeta sida vid sida med medarbetare. Den första kursen som genomfördes i Stockholms län bekräftar det Skåne beskrivit och att det också handlar om att i arbetet med Delaktighetsmodellen få in en kunskap man annars inte har tillgång till. Fler kurser som vänder sig till stöd användare/brukare kommer att erbjudas om efterfrågan i de 26 kommunerna finns.

Barnperspektivet i LSS-akter

Kunskap om ett arbetssätt för att närma sig en evidensbaserad praktik inom beställarsidan har spridits genom den workshop som beskrevs under rubriken förstärkt delaktighet och inflytande för barn och unga med funktionsnedsättning och som genomförts av Kristina Engwall, chef och forskningsledare på FoU Södertörn. Workshopen har genomförts med utgångspunkt från rapporten *Barnperspektivet i LSS-akter. En aktgranskning* (FoU Södertörn 2013).

Genom att systematiskt följa upp och granska akter med fokus på barnperspektivet med hjälp av kollegor så förs professionell kunskap fram, erfarenheter delas och professionens kunskap ges en röst.

Se mig! Hör mig! Förstå mig!

Ett område som belyser vikten av att ett kunskapsbaserat och lärande arbetssätt som grund är avgörande för att intentioner som delaktighet och inflytande ska nås är arbetet med att ge stöd till personer med grav utvecklingsstörning (intellektuell funktionsnedsättning). Goda kun-

skaper om funktionsnedsättningen och dess konsekvenser samt om alternativa kommunikationssätt är avgörande för om delaktighet ska bli möjligt. Gunnel Winlund är författare till boken ”Se mig! Hör mig! Förstå mig!” ett kunskaps- och arbetsmaterial för den som arbetar med vuxna personer med grav utvecklingsstörning. I flera fördjupande kurser kring den här målgruppen och delaktighet har arbetssätt och metoder spridits.

Tidiga tecken

Kartläggningmaterialet Tidiga tecken har i tidigare projekt Carpe 2 spridits. Det är ett material där man kan fånga upp och försöka förstå orsaker till förändringar i åldrandet för att kunna möta upp med rätt stöd, bemötande och insatser vid tillkommande kognitiva funktionsnedsättningar. Det kan bland annat handla om att uppmärksamma tidiga tecken på Demens och då kontakta Hälso- och sjukvården. Det är ett material som runt om i landet används. I länet väcktes under Carpe 2 frågor relaterade till just delaktighet och inflytande under tiden det spreds. Mot bakgrund av dessa frågor och i takt med att det används av fler togs initiativ till en nationell nätverksträff för att fånga vad som pågår kring materialet, fånga gemensamma utvecklingsområden samt för att diskutera gemensamma frågeställningar.

På träffen medverkade bland annat Barry Karlsson⁵ en av dem som översatt och bearbetat det norska materialet Tidiga Tecken till svenska förhållanden och Frode Kibsgaard Larsen⁶ som medverkat i att ta fram ursprungsmaterialet i Norge. Drygt tjugo nyckelpersoner från tretton kommuner i landet medverkade i en dialog och utbytte erfarenheter. Arbetet planeras fortsätta framåt för att hålla materialet aktuellt.

Praktikerexempel som arbetssätt

Under den här rubriken nämner vi särskilt att utifrån kartläggningen som gjordes i satsningens inledning i regionen och utifrån Forum Carpes löpande arbete fångas arbetssätt och metoder upp som används i olika kommuner i länet. De presenteras sedan av kommunerna själva i olika former av aktiviteter där det ges utrymme för en dialog och ett erfarenhetsutbyte över kommungränserna och mellan kollegor och olika funktioner.

c) Hur många av länets kommuner deltar?

Alla kommuner har möjlighet att delta i utvecklingsarbetet, både när det gäller att ta del av konkreta kompetensutvecklingsinsatser och i dialogen och planeringen. Dialogen möjliggörs genom de sedan tidigare fungerande grupper med representation från alla kommuner. Genom de redan befintliga grupperna, nätverken, möjliggörs att alla kommuner har möjlighet att vara delaktiga. Hur kommunerna deltar i aktiviteter ser olika ut och det sker i olika omfattning. Under 2015 har 25 av 26 kommuner i länet deltagit i någon form och alla stadsdelsförvaltningar i Stockholms stad.

Antal deltagare under året har totalt varit 624 och av dessa har 80 varit från enskild regi. Av de 624 var 160 deltagare chef på någon nivå, 40 handläggare, 32 verksamhetsutvecklare eller liknande, 4 fysioterapeuter/arbetsterapeuter och 363 deltagare var medarbetare.

Av de 624 kom 280 deltagare från verksamhetsområdet boende, 162 från daglig verksamhet, 34 från personlig assistans och övriga från myndighetsutövning eller övergripande.

⁵ Barry Karlsson, specialist i neuropsykologi

⁶ Frode Kibsgaard Larsen Spesialrådgiver, Vernepleier från det nationella kompetenscentret MPH Nasjonal kompetansetjeneste for aldring og helse i Norge

Dessa siffror kan placeras in i siffrorna över deltagande i Forum Carpe aktiviteter totalt kring både grunduppdrag och satsningen kring en evidensbaserad praktik. 2897 unika individer har deltagit i 35 165 timmars kompetensutveckling på olika nivåer och i olika former. Som tidigare nämnts tangerar många av Forum Carpes aktiviteter intentionerna i en evidensbaserad praktik och det är utifrån helheten som målen och aktiviteterna i den här rapporten ska förstås.

d) Har ni gjort/ använt kartläggningar inventeringar? I vilket syfte?

I tidigare rapporter har det beskrivits att uppdraget startade med en webbkartläggning i länets kommuner, som vände sig till både beställare och utförare, inom området stöd till personer med funktionsnedsättning. Den redovisas i rapporten Evidensbaserad praktik inom området stöd till personer med funktionsnedsättning *Rapport från Forum Carpe Stockholms län* (2013). Vad som framkom var att det behövdes utvecklingsarbete kring frågan om samverkan mellan socialtjänst och hälso- och sjukvård. Mot bakgrund av detta och utifrån planeringen är en webbkartläggning med vårdcentraler som målgrupp gjord. En enkät med frågor kring delaktighet, inflytande och samverkan. Bakgrunden och genomförandet beskrevs i rapporten Evidensbaserad praktik inom området stöd till personer med funktionsnedsättning *Rapport från Forum Carpe Stockholms län* (2014). Nu när resultatet sammanställt och går att ta del av i Evidensbaserad praktik inom området stöd till personer med funktionsnedsättning *Webbkartläggning Primärvård Delaktighet, inflytande och samverkan* (2014). Sammanfattningsvis kan sägas att det finns goda exempel och engagemang kring området. Men det står också klart att det ser olika ut mellan olika vårdcentraler och att detta i någon bemärkelse är kärnan och väcker frågan om hur det kan bli mer lika. Inom området stöd till personer med funktionsnedsättning är frågorna som berörts i enkäten mycket aktuella att arbeta vidare runt och förhoppningen är att sammanställningen ska kunna fungera som underlag för arbete både inom socialtjänsten och inom hälso- och sjukvården i samverkan. Samverkan är ett känt utvecklingsområde sedan tidigare. Enkäten har förmedlat en bild av hur det kan se ut men framför allt har den väckt än mer frågor som på olika vis kan diskuteras vidare och undersökas vidare. Enkätens plats i ett större sammanhang är i målet om en jämlik vård för alla. Kognitiv och kommunikativ tillgänglighet är ett område att arbeta vidare med och en grund i en jämlik vård där delaktighet och inflytande är på plats. Inom ramen för Forum Carpe kommer sammanställningen att användas som underlag för olika dialoger bland annat i de nya HSL organisationerna⁷ som finns i länet.

Då arbetet kommer att fortsätta under 2016 görs under första kvartalet en uppföljning av den första kartläggningen med syfte att se vad som hänt på området och som grund för det fortsatta arbetet. Arbetsgruppen med representation från ett par kommuner har varit med i en dialog om vad som bör följas upp och vilka frågor som bör utvecklas.

I SKL:s samordnande regi har en nationell utvärdering genomförts med hjälp av forskarna Bengt Eriksson och Per-Åke Karlsson⁸ resultatet av den kommer att finnas sammanställt under våren 2016.

En reflektion som många regioner säkert skulle hålla med om är att i arbetet kring delaktighet och inflytande så behövs en fördjupad dialog om vad det faktiskt betyder.

⁷ Den 1 oktober 2015 gick ansvaret för hälso- och sjukvården i bostad med särskild service och i daglig verksamhet enligt Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) över från Stockholms läns landsting till kommunerna i länet. I samband med detta har HSL organisationer byggts upp kring detta i kommunerna och Forum Carpe har i uppdrag att rikta aktiviteter till de nya målgrupper som detta innebär (sjuksköterskor, fysioterapeuter och arbetsterapeuter inom de nya organisationerna).

⁸ Bengt Eriksson, professor och docent, socialt arbete, vid Karlstads universitet. Per-Åke Karlsson, universitetslektor vid Högskolan i Borås, forskare inom socialt arbete.

e) Nätverk och arbetsgrupper. Hur fungerar de? Har nya bildats under året?

Interna nätverk och arbetsgrupper Forum Carpe

Som redan nämnts finns sedan tidigare fungerande nätverk och grupper där dialog kan genomföras och information spridas. En grupp består av representation från alla kommuner som kallas Carpe kommunansvariga (CKA). CKA har till grundläggande uppgift att nå ut till sin kommun med information, men en mycket viktig funktion är också att fungera som dialogpartner för att samverkan ska bli reell. En ny mindre arbetsgrupp kring EBP satsningen har bildats under 2015. Syftet med arbetsgruppen är att förstärka delaktigheten samt förstärka kontakten till verksamhetsområdets praktik vid planering av exempelvis kompetensutvecklingsinsatser.

Ytterligare en sedan tidigare fungerande grupp består av så kallade Kompetensombud, de är representanter från olika arbetsplatser i de deltagande kommunerna som har både chefens och kollegors förtroende och är intresserade av utvecklingsfrågor.

Ett antal nätverk finns också tillgå för att nå ut med spridning och dialog. Nätverk finns för verksamhetsutvecklare, samordnare och paramedicinare.

Nya nätverk för året är för medarbetare och chefer vid både barn- och ungdomskorttids samt korttidshem för vuxna, chefer i personlig assistansverksamhet samt ett HSL-nätverk för sjuksköterskor, arbetsterapeuter, fysioterapeuter, chefer och andra nyckelpersoner.

I dessa nätverk är och har fokus varit kopplat till något av de tre prioriterade områdena inom satsningen, delaktighet och inflytande för barn och unga med funktionsnedsättning, förstärkt brukarmedverkan och systematisk uppföljning.

En ny utvecklingsgrupp för handläggare har bildats under 2015 med syfte att arbeta med att förstärka och utveckla barn och ungas delaktighet i samband med utredning och uppföljning av insatser med utgångspunkt från Barnkonventionen och relevant lagstiftning. Närmare beskrivning av gruppen finns under rubrik b).

Externa nätverk och samverkansgrupper

I tidigare projekt har ett regionalt och ett nationellt strategiråd funnits. I det regionala strategirådet deltog KSL, Länsstyrelsen, FoU-Södertörn, FOU nu, Habilitering & Hälsa (SLL), Kommunal samt Consensio, som också var ett ESF-projekt som ägdes av Försäkringskassan.

I det nationella strategirådet ingick representanter från Socialstyrelsen, Handisam (numera Myndigheten för delaktighet (MFD) i en sammanslagning med delar av Hjälpmedelsinstitutet), Riksförbundet FUB (Föreningen för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning), Attention, Autism och Aspergerförbundet, Hjälpmedelsinstitutet (numera del av MFD), Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft samt Kommunal på riksnivå. I samband med att projekten avslutats har samverkan fortsatt i olika konstellationer med de olika aktörerna på nationell nivå. Hur den samverkan har sett ut har bestämts av syftet och frågan för samverkan. Det regionala strategirådet är fortsatt verksamt.

Förutom de beskrivna grupperna har Forum Carpe en referensgrupp med representanter från intresseorganisationerna på länsnivå.

Utifrån tidigare och pågående arbete har Forum Carpe ett uppärbetat samarbete med Habilitering & Hälsa i Stockholms län. Habilitering & Hälsa har under flera år mycket aktivt genom-

fört kompetensutveckling för Carpes deltagare och träffar sker regelbundet för att utbyta information, erfarenheter samt planera.

I Stockholms län finns numera fyra FoU enheter som har tydligt uppdrag att arbeta med funktionshinderområdet. FoU Södertörn som verkar i de södra länsdelarna och FoU nu som verkar i de nordvästra samt FoUU inom Habilitering & Hälsa och under år 2015 har FoU Nordost tillkommit.

När det gäller Habilitering & Hälsa har Forum Carpe ett nära upparbetat samarbete med FoU Södertörn. Regelbundna träffar genomförs 2-3 gånger per då hela projektledningen och samtliga forskningsledare från FoU Södertörn träffas för att informera och diskutera aktuella arbeten inom verksamheterna. Även FoU nu och Forum Carpe har regelbunden kontakt och utbyter kunskap och erfarenheter, ett av deras projekt som Forum Carpe följt handlar om hinder och möjligheter till självständighet för personer med funktionsnedsättning. Rapporten blev klar i november 2015 och heter *Självständighetens labyrint - vägval, hinder och öppningar*. I samband med release och presentation av rapporten hölls en workshop där två projektledare från Forum Carpe deltog. Syftet med workshopen var att hitta vilka områden som är mest prioriterade att gå vidare med.

Forum Carpe har regelbundna möten med berörda brukarorganisationer. Riksförbundet FUB, Autism och Aspergerförbundet, HSO (Handikappförbunden), RTP (Personskadeförbundet), Neuroförbundet, DHR (Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder), Afasiföreningen och Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft bjuds in till varje tillfälle.

Det nationella kompetensrådet (NKR) som Carpe initierade under första projekttiden bildades utifrån ett nationellt behov av att gemensamt diskutera och arbeta kring för området viktiga frågor. NKR har representation från landets alla regioner. Nu när projektet Carpe har avslutats är Vård- och omsorgscollege värdorganisation (mer om NKR finns att läsa på www.vo-college.se).

Under året har också en första nationell nätverksträff kring kartläggningsmaterialet tidiga tecken ägt rum där delaktighet och inflytande är centralt. Gruppens arbete finns beskrivet under metoder och arbetssätt.

f) Beskriv era framgångsrika sätt att arbeta

Som beskrivits i tidigare rapporter är de redan befintliga grupper och nätverk som finns i Forum Carpe sedan många år tillbaka en tillgång i satsningen. Förutsättningar för att sprida och ta in information till och från alla kommuner i länet samt att nå ut i en dialog finns. Det är nätverk som också fungerar för andra aktörer för bland annat spridning av ny kunskap och nytt material. Nätverk som verkar både regionalt och nationellt och som finns tillgängliga både för regionala och nationella aktörer. Forum Carpe har mandat att vara ett stöd i utvecklingen inom verksamhetsområdet men inte mandat att genomföra och implementera på verksamhetsnivå och i den utmaningen är nätverken viktiga faktorer för resultat.

Då satsningen lades i en redan befintlig struktur i länet, Forum Carpe, finns möjlighet att tänka långsiktigt och bortom satsningen. Forum Carpe är en långsiktig struktur i den bemärkelsen att så länge kommunerna i länet, genom ettåriga avtal, väljer att samverka kring kompetens- och verksamhetsutveckling finns strukturen. När satsningen avslutas blir det en fråga för kommunerna och Forum Carpes styrgrupp att avgöra i hur stor utsträckning och i vilken form som de tre områdena för satsningen kommer att prioriteras. Som tidigare nämnts finns

det i Forum Carpes uppdrag en naturlig prioritering av de tre prioriterade områdena så i den bemärkelsen finns det också en långsiktighet.

Forum Carpe bygger på samverkan och delaktighet på så vis att en dialog ständigt förs kring behov och i skapandet av aktiviteter samt i framtagandet av material och verktyg. Samverkan och förankring kring vad som görs och vad som behöver göras är grunden i de olika organisatoriska grupperna.

g) Beskriv de svårigheter och hinder ni mött under arbetets gång

Det finns två nationella nätverk inom området stöd till personer med funktionsnedsättning. SKL:s nätverk kring evidensbaserad praktik inom funktionshinderområdet och det Nationella kompetensrådet (NKR). I båda nätverken handlar dialogen och arbetet om att området stöd till personer med funktionsnedsättning i sin helhet har behov att utvecklas och att den grundläggande kompetensen behöver höjas för att intentioner i lagstiftning och konventioner ska råda. Det handlar om kompetens som är en av flera faktorer som möjliggör en evidensbaserad praktik.

Nationellt präglas arbetet till del fortfarande av att området för inte så länge sedan lämnade en omvårdnad- och omsorgskultur för att närma sig ett medborgarperspektiv.

Området är också präglad av att det fram till nyligen inte funnits krav på kompetens för att arbeta inom området. Mellan åren 2009-2011 togs Carpes Yrkeskrav fram i Stockholms län, de beskriver generella kunskaper som behövs inom området. Under 2014 kom Socialstyrelsens allmänna råd om grundläggande kompetens (SOSFS 2014:2 Kunskap hos personal som ger stöd, service och omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning). Carpes Yrkeskrav har använts i framtagandet av de allmänna råden från Socialstyrelsen och de kompletterar varandra.

Forum Carpes arbete har formulerats utifrån den här övergripande kontexten och med vetenskapen om att det här är ett arbete som måste göras över tid och betraktas långsiktigt. Det har till stor del handlat om att skapa *förutsättningar* för en evidensbaserad praktik genom att höja kompetensen och gå mot en lärande organisation.

En utmaning är att Forum Carpes uppdrag innebär att ge stöd till utveckling utan mandat att verkställa på verksamhetsnivå. En given utmaning är mätbarheten där arbetet kommer att fortsätta bland annat med en dialog med kommunerna och deras eget arbete med uppföljning. För att kunna närma sig svaret på frågorna, *har barn och ungas delaktighet ökat? Har brukarmedverkan förstärkts? Har det initierats, genomförts eller utvecklats systematisk uppföljning?*

Det finns också en oklarhet om vad en evidensbaserad praktik är, begreppet har tolkats olika och förändrats över tid.

Uppdraget nationellt har varit formulerat på ett sätt som gett vida möjligheter i utförandet och därmed i förväntningarna på resultat. Satsningen har möjliggjort ett angeläget utvecklingsarbete inom området och verkat för att skapa *förutsättningar* för en evidensbaserad praktik och ha ett förhållningssätt där brukare, profession och forskning blir viktiga kunskapskällor.

Ekonomisk redovisning 2015

Intäkter		2015
Stimulansmedel		1 530 000
Summa		1 530 000
Kostnader		2015
Löner		410 902,48
Personalförsäkring		178 389,24
Administration inkl Lokalhyror		108 000,00
Externa konsulter		30 000,00
IT- och telefonikostnader		17 000,00
Kosthåll		401,27
Övriga kostnader, inkl aktiviteter		113 935,37
Summa		858 628,36
Utgående saldo		671 371,64

Referenser:

-Stöd till en evidensbaserad praktik för god kvalitet inom Socialtjänsten, januari 2015 *Överenskommelse för år 2015 mellan staten och Sveriges kommuner och landsting*

<http://skl.se/download/18.5b06742214b3091389c2e580/1423117384184/%C3%96K%2B2015%2B%2BSt%C3%B6d%2Btill%2Ben%2Bevidensbaserad%2Bpraktik%2Bf%C3%B6r%2Bgod%2Bkvalitet%2Binom%2Bsocialtj%C3%A4nsten.pdf>

-Kunskapsguiden *För dig som arbetar med hälsa, vård och omsorg*

<http://www.kunskapsguiden.se/Sidor/start.aspx>

-Stärkt skydd för barn och unga – handlingsplan för den sociala barn och ungdomsvården

http://skl.se/download/18.5960168f14f976a81873dad1/1442313646784/150825_Handlingsplan+Slutversion.pdf

-Att ge ordet och ge plats - Vägledning om brukarinflytande inom socialtjänst, psykiatri och missbruks- och beroendevård, Socialstyrelsen, 2013

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19065/2013-5-5.pdf>

-Delaktighet och inflytande i arbetet med genomförandeplaner -Kunskapsstöd till verksamheter för personer med funktionsnedsättning, Socialstyrelsen, 2014

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19531/2014-10-6.pdf>

-Delaktighetsmodellen – en väg mot empowerment, Uppföljningsstudie av erfarenheter från Skåne, FoU Välfärd Skriftserie 2014:1

<http://kfsk.se/socialtjanst/wp-content/uploads/sites/4/2015/03/Skriftserie-2014-webb.pdf>

-Det utsagda mellan barn och föräldrar

<http://detoutsagda.se/>

-Barnperspektivet i LSS-akter – En aktgranskning.

<http://fou-sodertorn.se/rapporter/barnperspektiv-i-lss-akter-en-aktgranskning>

-Webbkartläggning Primärvård Delaktighet, inflytande och samverkan, 2014

<http://forumcarpe.se/carpe-%20evidensbaserad%20praktik/Webbkartl%C3%A4ggning%20Prima%CC%88rva%CC%8Ard%20Delaktighet%20inflytande%20och%20samverkan%20Forum%20Carpe%202015.pdf>

-Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning. Handbok för rättstillämpning vid handläggning och utförande av LSS-insatser, Socialstyrelsen, 2014

<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-1-23>

-Carpes Yrkeskrav,

<http://forumcarpe.se/projekt%20carpe-%20yrkeskrav/index.html>

-SOSFS 2014:2 Kunskap hos personal som ger stöd, service och omsorg enligt SoL och LSS till personer med funktionsnedsättning

<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-3-19>

© Forum Carpe 2016

Text: Malin Makboul och Ingela Nilsson, Utvecklingsledare